

Кривич Яна Миколаївна, аспірантка кафедри менеджменту

ДВНЗ Українська академія банківської справи НБУ

Фінансовий потенціал, як складова інноваційного потенціалу банку та особливості його оцінки

У статті досліджено теоретичні основи оцінки фінансового потенціалу банку, як складової інноваційного потенціалу фінансово-кредитної установи, при цьому обґрунтовується структура джерел фінансування банківських інновацій. Автор пропонує розглянути модель оцінки фінансового потенціалу, у розрізі його достатності для реалізації інноваційних заходів банку, як дворівневу систему, перший рівень якої базується на фінансуванні технологічних інновацій, а другий – на фінансуванні продуктивних інновацій банку.

Ключові слова: банк, банківські інновації, інноваційний потенціал, фінансовий потенціал, банківські ресурси.

В статье исследованы теоретические основы оценки финансового потенциала банка, как составляющей инновационного потенциала финансово-кредитного учреждения, при этом обосновывается структура источников финансирования банковских инноваций. Автор предлагает рассматривать модель оценки финансового потенциала, в разрезе его достаточности для реализации инновационных мероприятий банка, как двухуровневую систему, первый уровень которой базируется на финансировании технологических инноваций, а второй – на финансировании продуктивных инноваций банка.

Ключевые слова: банк, банковские инновации, инновационный потенциал, финансовый потенциал, банковские ресурсы.

Investigational theoretical bases of estimation of financial potential of bank, as a constituent of innovative potential of finansovo-kreditnoy establishment and the structure of sourcings bank innovations are grounded in the article. An author suggests to examine the model of estimation of financial ptential, in the cut of his sufficientness for realization of innovative measures of bank, as a two-tier system: the first level of which is based on financing of technological innovations, and second – on financing of food innovations of bank.

Keywords: bank, bank innovations, innovative potential, financial potential, bank resources.

Вступ. Динамічний розвиток ринку банківських послуг в Україні та загострення конкуренції на ньому змушує банки опановувати нові підходи до підвищення ефективності своєї діяльності. В умовах фінансової кризи значна частина вітчизняних банків зазнає фінансових труднощів, тому змушена скорочувати масштаби своєї діяльності та потребує підтримки з боку держави. Такі негативні тенденції, значною мірою, обумовлені невваженою політикою банків щодо управління інноваційною діяльністю. Саме тому вітчизняні банки відчують гостру потребу у впровадженні нових, інноваційних підходів до побудови своєї діяльності, зокрема, створення нових банківських

продуктів та зміні технологій проведення банківської діяльності. Запорукою успішної інноваційної діяльності комерційного банку є наявність відповідного фінансового потенціалу, тобто накопичення грошових коштів, які знаходяться у розпорядженні банку з різних джерел або можуть бути отримані ним у перспективі з подальшим спрямування на здійснення інноваційної діяльності. Тобто, особлива роль, у оцінці достатності фінансового потенціалу для здійснення інноваційної діяльності, відводиться оцінці потенційно можливих залучених фінансових коштів. Тому дослідження питань оцінки достатності фінансового потенціалу та можливих шляхів його збільшення надзвичайно актуальне.

Підняті в статті проблеми мають комплексний характер. З одного боку, це проблеми формування, управління та розвитку інноваційної діяльності банків. Зазначені аспекти найбільш повно, на наш погляд, розглянуто в роботах таких вітчизняних та закордонних науковців, як Балобанова І., Галушка Є., Васюренко О., Кравченко С., Лаврушина О., Мартюшевої Л., Фінерті Дж., Хемпела Дж. З іншого боку, досліджувані проблеми пов'язані з аналізом фінансового стану банку, а також з визначенням джерел фінансування, що аналізуються у працях Герасимовича А., Єгорова П., Спіфанова А., Садвакасова К. Стоуна Д., Хітчинга К.

Разом з тим, узагальнення досягнень економічної думки засвідчує, що незважаючи на значну кількість наукових досліджень щодо формування, використання та оцінки фінансового потенціалу банку, проблема їх оптимізації залишається остаточно не вирішеною. На сьогодні відкритими залишаються питання щодо визначення джерел фінансування інноваційної діяльності банку. Крім того, подальшого розвитку потребує комплекс питань, пов'язаних з визначенням особливостей формування та використання фінансового потенціалу банку, з точки зору системного підходу, а також розробка та впровадження ефективного механізму його оцінки.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні особливостей оцінки фінансового потенціалу банку, як складової інноваційного потен-

ціалу комерційного банку.

Результати. Під фінансовим потенціалом банку ми розуміємо наявність у його розпорядженні певних фінансових ресурсів.

Банківські ресурси комерційного банку – сукупність коштів банку, що знаходяться у його розпорядженні й використовуються для кредитних, інвестиційних та інших активних операцій [2].

З точки зору юридичної належності або джерел формування, ресурси комерційного банку – це сукупність власних, залучених та позичкових коштів банку, що перебувають у безпосередньому його розпорядженні і використовуються на його розсуд для здійснення банківської діяльності [1].

Власні банківські ресурси – це складова частина банківських ресурсів, яка перебуває у власності банку, сформована за рахунок коштів власників, складається із статутного капіталу, резервного капіталу, емісійного доходу, нерозподіленого прибутку та інших фондів сформованих за рахунок прибутку банку та використовується для гарантування фінансової стійкості та прибутковості а також для здійснення банківської діяльності задля отримання прибутку [4].

Залучені ресурси – це складова частина банківських ресурсів, яка формуються за рахунок коштів юридичних та фізичних осіб, які залучаються банком на депозитні та поточні рахунки, і використовуються для формування кредитних ресурсів та здійснення банківських операцій з метою отримання прибутку [3]. Специфікою банківської діяльності є те, що банк оперує переважно залученими коштами. Тобто на відміну від інших суб'єктів господарювання основну частину фінансових ресурсів банків складають чужі кошти, а не власні. Отже частка власних коштів банку складає невелику питому вагу в сукупному капіталі.

У випадку, якщо власного та залученого капіталу недостатньо для проведення активних операцій виникає необхідність у позиченому банківському капіталі. При цьому останній формується за рахунок коштів запозичених у інших банків на міжбанківському ринку.

Таким чином, під терміном «фінансовий потенціал банку» слід розуміти сукупність усіх грошових коштів банку, що перебувають у його безпосередньому розпорядженні, і коштів, які можуть бути потенційно залучені банком унаслідок проведення ефективної повномасштабної банківської діяльності, або прирощені чи втрачено в разі проведення активних операцій [4]. У цьому разі під ефективною діяльністю слід розуміти таку діяльність, унаслідок якої збільшується коло клієнтів, обсяг і якість послуг, наданих банком, що у кінцевому випадку призводить до підвищення рівня рентабельності.

Виходячи з існуючих класифікацій структури джерел фінансових ресурсів банку, а також з класифікації банківських інновацій пропонуємо розділяти інноваційну спрямованість діяльності банку у двох основних напрямках: створення нових банківських продуктів (продуктові інновації) та технології здійснення банківської діяльності.

Розглянемо структуру фінансування інноваційних заходів банку, яка наведена на рис. 1.

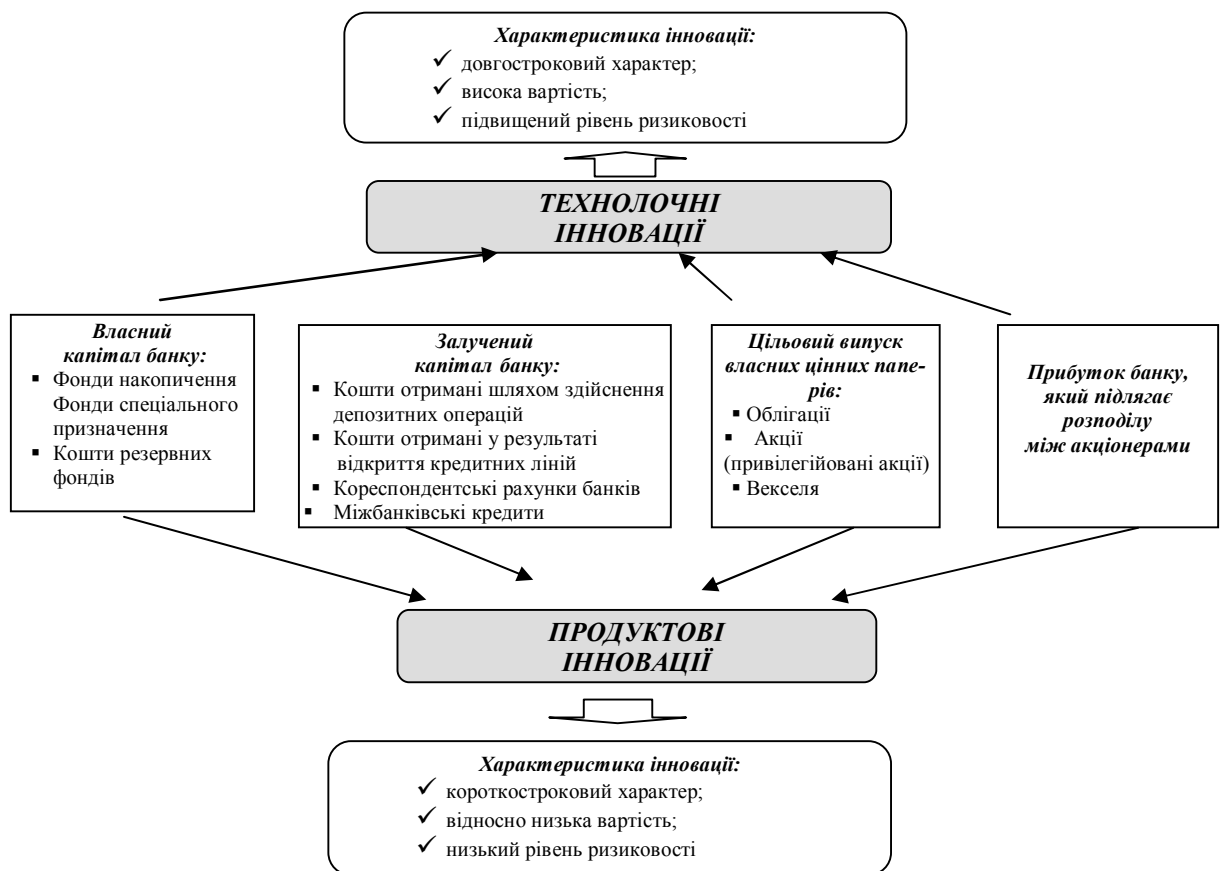

Рис. 1 Структура джерел фінансування банківських інновацій

Виходячи з запропонованої вище структури, модель оцінки фінансового потенціалу у розрізі його достатності для реалізації інноваційних заходів банку ми пропонує розглядати як дворівневу систему, перший рівень якої – це фінансування технологічних інновацій, а другий – фінансування продуктових інновацій банку.

Фінансування технологічних інновацій відбувається за рахунок власних коштів банку, що обумовлено їх довгостроковим характером, високою вартістю та підвищеним рівнем ризиковості. Оскільки термін реалізації технологічних інновацій досить тривалий, то відповідно віддача від їх реалізації розтягнута в часі. Крім того такі інновації, як правило потребують значних фінансових вкладень, яких банки, як суб'єкти економічної діяльності, у достатній кількості не мають. Як нами вже зазначалося, банк на відміну від інших суб'єктів господарювання функціонує за рахунок залучених коштів і ситуація на вітчизняному банківському ринку така, що питома вага довгострокових коштів у пасивах банків, на сьогодні, є надзвичайно малою, іншими словами банки не мають у своєму розпорядженні достатньої кількості довгих грошей, які можна б було спрямувати на реалізацію своїх інноваційних довгострокових проектів. Крім того ймовірність результатів від впровадження технологічних інновацій, на відміну від продуктових, неможливо передбачити, оскільки повністю відсутня можливість пробної апробації. Відповідно реалізація таких інновацій характеризується підвищеним рівнем ризиковості та невизначеності.

Приймаючи рішення про реалізацію інноваційних заходів у сфері внутрішнього функціонування банку його керівництво стоїть перед вибором джерел фінансування. Основним джерелом таких інновацій, як ми вже наголошували, є власний капітал банку. Проте масштаби окремих інноваційних проектів потребують значних фінансових вкладень, які не завжди є у розпорядженні банку. За таких умов найбільш простим та доступним для банків є залучення акціонерного капіталу. Тобто банк, з метою здійснення ресурсної бази може здійснювати цільовий випуск цінних паперів, облігацій, звичайних

та привелігійованих акцій. Крім того, окрім додаткової емісії, акціонери можуть відмовитися від отримання на протязі певного проміжку часу прибутків, і таким чином виручити кошти на реалізацію інноваційних заходів.

Продуктові ж інновації фінансуються за рахунок всіх наявних у банку фінансових ресурсів. Хоча, як правило, більшою мірою використовуються залучені кошти, оскільки такі інновації мають короткостроковий характер, відповідно мають швидкий термін окупності та значно менше пов'язані з ризиком. Крім того, масштаби продуктивних інноваційних проектів дозволяють робити їх пробне впровадження.

Таким чином, оцінка фінансової складової інноваційного потенціалу банку є однією з ключових ланок у загальній оцінці інноваційного потенціалу фінансової установи. Оскільки результати такого аналізу дають змогу керівництву банку прийняти обґрунтовані управлінські рішення щодо реалізації інноваційних проектів. Найбільш вагомим при цьому являється отримання сукупної інтегрованої оцінки, яка б враховувала усі сукупні можливості та обмеження банку.

Зазначимо, що діагностика фінансового стану комерційних банків проводиться згідно з вітчизняним банківським законодавством та регулюється інструкцією НБУ № 368 «Про порядок регулювання діяльності банків України» [5].

Аналіз науково-методичної літератури, з зазначеного питання, дав змогу зробити висновок про невідповідність існуючої на сьогодні системи оцінки фінансового стану комерційних банків оскільки вони побудовані на розрахунку коефіцієнтів за даними виняткового балансу без аналізу внутрішньої якості рахунків, можуть давати велику частку погрішності, а баланс у вигляді залишків по рахунках не дозволяє адекватно оцінити якість активів і зобов'язань банку, відобразити його реальне положення.

Враховуючи вище зазначене для вітчизняних банків у даному питанні є показовим досвід передових зарубіжних країн. Оскільки в промислово-розвинених країнах методологія аналізу формувалася під впливом фінансо-

вих криз, змін в економіці та політичного стану. Зокрема, НБУ рекомендує застосувати широко використовувану у США рейтингову систему “СAMEL”, яка охоплює усі ключові моменти фінансового забезпечення діяльності банку: адекватність (достатність) капіталу, якість активів, якість управління, доходність та ліквідність. Єдиний недолік даної системи, на нашу думку, є те що вона зорієнтована на оцінку поточного стану фінансової забезпеченості банку і не враховує потенційні можливості фінансової установи, тобто ті ресурси які вона може залучити на свій розвиток у перспективі.

Крім того проведене системне дослідження показало, що у сучасних концепціях діагностики фінансового потенціалу комерційного банку застосовують певні моделі або використовують сукупність моделей та методик. Однак єдиної системи показників, які б в узагальнюючому вигляді характеризують достатність фінансового потенціалу банків на сьогодні не існує.

Таким чином, проведений аналіз дозволив виділити наступні групи показників, які поєднують більшість методик (рис.2):

Рис. 2. Показники оцінки фінансового потенціалу банку

Однак, зазначимо, удосконалення системи оцінки фінансового потенціалу комерційних банків не є метою нашого дослідження, нас цікавить оцінка інноваційного потенціалу банку. Виходячи з цього, особливості форму-

вання, використання та оцінки фінансового потенціалу банку ми будемо розглядати з позиції достатності фінансових ресурсів банку для реалізації інноваційних проектів.

Оцінка фінансового потенціалу банку має вирішувати ряд методичних питань, які можна згрупувати за двома основними напрямками: розробка методів економічної оцінки фінансової забезпеченості банку та обґрунтування показників, які віддзеркалюють інноваційний потенціал банку.

Виходячи з цього, вважаємо за необхідне проведення як структурної, так і об'ємної оцінки ресурсної бази банку.

Структурна оцінка інноваційного потенціалу банку у частині фінансової забезпеченості інноваційних процесів здійснюється шляхом зіставлення структурних показників джерел формування фінансового потенціалу з характеристикою об'єктів інвестування, що розглядаються, за термінами, ліквідністю та перспективою збільшення. Звідси впливає наступне: управління інноваційним потенціалом банку має на меті визначення певного балансу між власними фінансовими ресурсами банку та залученими з урахуванням ефективності та терміновості здійснюваних операцій. Отже, фінансовий потенціал банку визначається внутрішніми факторами, такими як: об'єм та структура ресурсної бази банку, капіталізація фінустанови, відсоткова політика банку, організаційна структура і т.д. Крім того, визначаючий вплив на здійснення банком інноваційної діяльності, здійснюють фактори зовнішнього середовища діяльності банку, зокрема, економічна та політична ситуація в країні, а також структура та стабільність банківської системи.

Узагальнюючи вище зазначене, при оцінці фінансового потенціалу банку пропонуємо використовувати наступні показники, які згруповано у табл. 1. Розглянемо економічний зміст кожного показника та формули для їх розрахунку.

Основні економічні показники, які визначають
фінансовий потенціал банку

№ п/п	Показник, K_i	Формула розрахунку	Економічний зміст
1.	Норматив адекватності регулятивного капіталу	$H2 = \frac{K}{A_p}$ <p>де K – капітал; A_p – активи зважені з урахуванням ризиків.</p>	Визначає здатність банку своєчасно і у повному обсязі розраховуватися за своїми зобов'язаннями та встановлюється для запобігання надмірного переукладання банком кредитного ризику та ризику неповернення банківських активів на кредиторів банку
2.	Норматив достатності капіталу	$H4 = \frac{K}{3A}$ <p>де K – капітал; $3A$ – загальні активи банку, зменшені на створені відповідні резерви</p>	Визначає достатність капіталу, виходячи із загального обсягу діяльності, незалежно від розміру різноманітних ризиків.
3.	Норматив поточної ліквідності	$H_5 = \frac{A}{3}$ <p>де A – активи первинної та вторинної ліквідності; 3 - зобов'язання банку з кінцевим строком погашення до 31-го дня включно</p>	Встановлюється для визначення збалансованості строків і сум ліквідних активів та зобов'язань банку
4.	Коефіцієнт ефективності використання власних коштів	$K_{ef.v} = \frac{ЧП}{B_k}$ <p>де ЧП – чистий прибуток; B_k – власний капітал</p>	Ефективність використання власного капіталу характеризує коефіцієнт його рентабельності
5.	Коефіцієнт захищеності власного капіталу банку	$K_{зах} = \frac{O3}{B_k}$ <p>де $O3$ – основні засоби; B_k – власний капітал</p>	Характеризує захищеність власного капіталу від інфляції через вкладення коштів у нерухомість, обладнання та інші нематеріальні активи
6.	Коефіцієнт доходності	$K_{дох} = \frac{A_d}{A}$ <p>де A_d - доходні активи; A – активи всього</p>	Характеризує ділову активність банку з погляду ефективності розміщення ресурсів.
7.	Рівень строкових депозитів у зобов'язаннях	$K_{стр.д} = \frac{Д_{стр}}{3}$ <p>де $Д_{стр}$ – строкові депозити; 3 – зобов'язання</p>	Підвищення частки строкових депозитів у загальних зобов'язаннях свідчить про зростання стабільності ресурсної бази та сприяє збільшенню ліквідності банку.
8.	Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів (коефіцієнт автономності)	$K_a = \frac{3_k}{B_k}$ <p>де 3_k – залучений капітал; B_k – власний капітал</p>	Характеризує розмір залучених коштів на 1 грн власних коштів
9.	Рентабельність активів	$ROA = \frac{ЧП}{A}$ <p>де ЧП – чистий прибуток; A - активи</p>	Характеризує співвідношення між прибутком та активами банку і показує, скільки чистого одиниця активів банку. Крім того, ROA характеризує роботу менеджерів, та показує як вони справляються з завданням отримання чистого прибутку активів.

10.	Рентабельність капіталу	$ROE = \frac{ЧП}{K}$ де ЧП – чистий прибуток; K – акціонерний капітал	Характеризує співвідношення між чистим прибутком та капіталом та показує доходність акціонерного капіталу
11.	Стабільне оптимальне зростання банку	$G = ROE * (1 - DRP)$ де DRP – коефіцієнт виплати дивідендів DRP = Загальна сума дивідендів $DRP = \frac{D}{P}$ де D – загальна сума дивідендів; P -	Визначає ту частину доходів банку, які залишаються практично постійними протягом досить тривалого терміну і можуть легко прогнозуватися на перспективу. Тому відсутність стабільності доходів відображає ризикованість банківського бізнесу,
12.	Коефіцієнт маневреності коштів	$KM = \frac{B_k - A_n}{B_k}$ де B_k – власний капітал; A_n – необоротні активи	Характеризує ступінь мобільності використання власних коштів

Висновки. Підсумовуючи вище викладене, можна зробити висновок, що розвиток банківської системи України характеризується переважанням кількісних показників зростання над якісними, зокрема це такі показники як, капіталізація, рентабельність, фінансова стійкість. Хоча, на нашу думку, саме якісні показники відображають реальний стан розвитку банку.

Проаналізувавши джерела фінансових ресурсів банку, автором була побудована структура джерел фінансування банківських інновацій, на основі якої запропоновано модель оцінки фінансового потенціалу банку. Запропонована модель включає два рівні: «технологічний» та «продуктовий». Проведений таким чином аналіз дає змогу виявити достатність фінансових ресурсів, їх якість, ступінь мобільності та ефективність використання. Крім того, такий розділ, на нашу думку, дозволяє більш ефективно перерозподіляти грошові кошти на фінансування інноваційних заходів, оскільки враховує особливості запроваджуваних інновацій.

Література.

1. Єпіфанов А.О. Операції комерційних банків [Текст]: навч.пос. / Єпіфанов А.О. Маслак Н.Г., Сало І.В. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 523 с.

2. Лукаш С.И. Банковская энциклопедия [Текст]: Под ред. Лукаш С.И., Малютиной Л.А. – Днепропетровск: Баланс-Аудит, каисса Плюс, 1994. – 252 с.
3. Міщенко В.І. Ліквідність банківської системи України: Науково-аналітичні матеріали [Текст]: В.І. Міщенко, А.В. Сомик. – Вип. 12. – К.: Національний банк України; Центр наукових досліджень, 2008. –180 с.
4. Мороз А.М. Банківські операції [Текст]: Мороз А.М., Савлук М.І., Пуховкіна М.Ф. ; за ред. д.е.н., проф. Мороза А.М. – К.: КНЕУ, 2000. – 384 с.
5. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]: інструкція Національного банку України № 368 від 28.08.2001р. // Режим доступу: <http://www.zakon1rada.gov.ua>. – Назва з титульної сторінки.

Кривич, Я.М. Фінансовий потенціал як складова інноваційного потенціалу банку та особливості його оцінки / Я. М. Кривич // Зб. наук. пр. Нац. ун-т держ. податкової служби України.- Ірпінь: Нац. ун-т держ. податкової служби України, 2009.- № 2.- С. 153-161.